TẠP CHÍ ĐIỆN TỬ
THƯƠNG HIỆU & CÔNG LUẬN

Dạy thêm, học thêm và câu hỏi lớn về triết lý giáo dục

07:14 24/06/2025

Câu chuyện tưởng chừng rất cũ lại bỗng trở nên lôi cuốn với những câu hỏi mới mẻ: Dạy thêm là giải pháp tình thế hay là hệ quả? Có nên cấm đoán hay hợp thức hóa? Và trong kỷ nguyên của trí tuệ nhân tạo, phải chăng chúng ta cần thay đổi cách nhìn về giáo dục?

Tại phiên chất vấn Quốc hội ngày 20/6/2025, tranh luận giữa Bộ trưởng Giáo dục và Đào tạo Nguyễn Kim Sơn và Phó Chủ tịch Quốc hội Trần Quang Phương về vấn đề dạy thêm, học thêm đã thu hút sự quan tâm lớn của dư luận.

Câu chuyện tưởng chừng rất cũ lại bỗng trở nên lôi cuốn với những câu hỏi mới mẻ: Dạy thêm là giải pháp tình thế hay là hệ quả? Có nên cấm đoán hay hợp thức hóa? Và trong kỷ nguyên của trí tuệ nhân tạo, phải chăng chúng ta cần thay đổi cách nhìn về giáo dục?

> Giáo dục hiện đại phải chuyển sang phát triển năng lực – tức là rèn luyện cho người học khả năng tư duy độc lập, sáng tạo, hợp tác, giao tiếp và học suốt đời.

Đây không chỉ là một cuộc tranh luận về chính sách quản lý, mà là một dịp hiếm hoi để toàn xã hội suy ngẫm sâu sắc về triết lý giáo dục Việt Nam – thứ sẽ định hình tương lai con người Việt trong một thế giới đang biến đổi với tốc độ chóng mặt.

Điều này đặc biệt đáng chú ý trong bối cảnh Chính phủ và các cơ quan đang xây dựng, chuẩn bị trình Nghị quyết mới của Bộ Chính trị về đột phá phát triển giáo dục, đào tạo. Theo chỉ đạo của Tổng Bí thư Tô Lâm, Nghị quyết này không thay thế các Nghị quyết đã có, mà lựa chọn những vấn đề then chốt nhất, điểm nghẽn lớn hiện nay để tập trung chỉ đạo, tạo chuyển biến rõ ràng, cụ thể trong lĩnh vực giáo dục, đào tạo.

Dạy thêm, học thêm: Lý do và nghịch lý

Không thể phủ nhận rằng dạy thêm và học thêm tồn tại vì đáp ứng một nhu cầu có thật. Từ phía học sinh và phụ huynh, áp lực thi cử, tâm lý sợ tụt hậu và kỳ vọng "con phải giỏi hơn" đã dẫn đến việc tìm mọi cách để bổ sung kiến thức ngoài giờ. Từ phía giáo viên, thu nhập thấp, khiến không ít người buộc phải dạy thêm như một cứu cánh tài chính.

Tuy nhiên, nghịch lý nằm ở chỗ: càng dạy thêm, chất lượng giờ học chính khóa càng bị xem nhẹ; càng học thêm, học sinh càng mất đi thời gian tự học, sáng tạo và phát triển các kỹ năng sống cần thiết. Trong không ít trường hợp, học thêm đã biến thành một nền giáo dục thứ hai – vận hành song song, đôi khi thậm chí còn hiệu quả hơn giờ chính khóa. Điều này không chỉ gặm nhấm niềm tin vào hệ thống giáo dục công lập, mà còn dẫn đến hệ lụy lâu dài về sự mất cân đối trong phát triển nhân cách học sinh.

Giáo dục 4.0: Từ "truyền đạt kiến thức" đến "phát triển năng lực"

Đằng sau câu chuyện học thêm là một quan niệm giáo dục đã lỗi thời – quan niệm rằng giáo dục là quá trình truyền đạt kiến thức từ thầy sang trò. Nhưng trong thời đại mà chỉ cần một cú nhấp chuột, mọi tri thức đều có thể tìm thấy trên internet hoặc từ trợ lý trí tuệ nhân tạo, thì "truyền đạt kiến thức" không còn là giá trị cốt lõi của giáo dục nữa.

Giáo dục hiện đại phải chuyển sang phát triển năng lực – tức là rèn luyện cho người học khả năng ***tư duy độc lập, sáng tạo, hợp tác, giao tiếp và học suốt đời***. Đây là những năng lực mà máy móc không thể thay thế con người và

cũng là nền tảng giúp học sinh thích ứng được với một thế giới liên tục biến đổi.

Dạy thêm, học thêm và câu hỏi lớn về triết lý giáo dục. Ảnh VGP.

Điều đáng ghi nhận là Bộ trưởng Nguyễn Kim Sơn không cổ vũ việc học thêm, mà trái lại, ông coi đây là biểu hiện của những bất cập trong hệ thống giáo dục hiện hành – từ chất lượng giờ chính khóa, thu nhập giáo viên, cho đến áp lực thi cử. Ngoài ra, ông thừa nhận hiện tượng học thêm phần nào phản ánh một quan niệm giáo dục truyền thống – nơi việc "cung cấp thêm kiến thức" được xem như giải pháp cải thiện kết quả học tập. Trong khi đó, triết lý giáo dục hiện đại không nhấn mạnh vào việc học nhiều hơn, mà là học đúng cách, đúng nhu cầu và đúng năng lực cá nhân. Nếu học thêm chỉ để nhồi nhét kiến thức, luyện thi, giải đề... thì đó là sự đầu tư lãng phí – không chỉ về thời gian, mà cả về sự phát triển toàn diện của con người trong một thế giới đang chuyển mình theo hướng sáng tạo và tự học suốt đời.

AI và cuộc cách mạng cá nhân hóa học tập

Trong thời đại cách mạng công nghiệp 4.0, trí tuệ nhân tạo đang tạo ra những khả năng chưa từng có trong lĩnh vực giáo dục. AI có thể theo dõi tiến trình học tập của từng học sinh, phân tích điểm mạnh – điểm yếu, điều chỉnh tốc độ học, đưa ra bài tập phù hợp và thậm chí dự đoán nguy cơ tụt lại phía sau để can thiệp kịp thời.

Điều đó có nghĩa là, trong tương lai gần, mỗi học sinh hoàn toàn có thể có một "trợ lý học tập" riêng – không cần đến lớp học thêm rập khuôn, không cần phải phụ thuộc vào giáo viên nào đó. Khả năng tự học sẽ được tăng cường mạnh mẽ và vai trò của nhà trường sẽ chuyển từ "nơi truyền đạt" sang "nơi khơi nguồn

cảm hứng và phát triển năng lực cá nhân".

Trong bối cảnh ấy, câu hỏi không còn là "có nên học thêm không?", mà là: "Làm thế nào để học sinh học tốt mà không cần học thêm?". Và "Làm thế nào để AI không thay thế thầy cô, mà tiếp sức cho họ?"

Không nên cấm đoán, nhưng càng không nên mặc nhiên chấp nhận

Phó Chủ tịch Quốc hội Trần Quang Phương hoàn toàn đúng khi nói rằng dạy thêm là một nhu cầu có thật, không thể chỉ cấm đoán. Tuy nhiên, điều nguy hiểm là khi việc dạy thêm trở thành mặc định.

Việc quản lý dạy thêm cần sự phân định rõ ràng: đâu là hỗ trợ tự nguyện, và đâu là trục lợi; đâu là nhu cầu phát triển cá nhân và đâu là hệ quả của những bất cập. Càng không thể để tình trạng giáo viên chính khóa dạy thêm học sinh của chính mình – bởi điều đó gây ra xung đột lợi ích làm xói mòn đạo đức nghề nghiệp và công bằng giáo dục.

Vì thế, thay vì cấm đoán cực đoan hay chấp nhận buông xuôi, chúng ta cần một cách tiếp cận linh hoạt, có lộ trình chuyển đổi thông minh – từ nền giáo dục "phụ thuộc vào học thêm" sang nền giáo dục "không cần học thêm vẫn học tốt".

Hướng đi nào cho giáo dục Việt Nam?

Muốn giải quyết tận gốc câu chuyện dạy thêm – học thêm, điều quan trọng nhất là phải cải tổ từ bên trong hệ thống giáo dục, thay vì chỉ siết quản lý bên ngoài. Một nền giáo dục chất lượng sẽ tự thân khiến học sinh không còn nhu cầu học thêm. Và để đạt được điều đó, có ba hướng đi cần được ưu tiên.

Dạy thêm, học thêm và câu hỏi lớn về triết lý giáo dục. Ảnh internet.

Thứ nhất, nâng cao chất lượng giáo dục chính khóa: Đây là điều kiện tiên quyết. Khi giờ học trên lớp thực sự hấp dẫn, hiệu quả và có chiều sâu, học sinh sẽ không còn thấy cần thiết phải đi học thêm. Nhưng để làm được điều này, trước hết phải giảm tải chương trình một cách thực chất, tránh kiểu "cắt chỗ này, dồn sang chỗ khác". Đồng thời, phải đổi mới cách kiểm tra, đánh giá để học sinh không còn học vì điểm số, thầy cô không còn dạy chỉ để hoàn thành bài kiểm tra. Quan trọng hơn, đội ngũ giáo viên cần được đào tạo lại theo tinh thần mới – không phải truyền đạt thật nhiều kiến thức, mà là khơi dậy năng lực, hướng dẫn phương pháp học và phát triển tư duy độc lập cho học sinh.

Thứ hai, đầu tư mạnh cho công nghệ giáo dục và trí tuệ nhân tạo (AI).

Công nghệ không thay thế thầy cô, nhưng có thể hỗ trợ rất đắc lực. Những công việc máy móc, lặp đi lặp lại nên để công nghệ đảm nhiệm, để giáo viên có thời gian tập trung vào việc quan trọng nhất: truyền cảm hứng và đồng hành cùng học sinh. Với sự hỗ trợ của AI, học sinh có thể được cá thể hóa quá trình học, biết mình cần học gì, học thế nào, tiến bộ ra sao. Khi đó, các em không còn cần đến những lớp học thêm đông đúc và dập khuôn, mà có thể học theo cách riêng của mình – thông minh và hiệu quả hơn.

Thứ ba, hoàn thiện triết lý giáo dục. Nếu giáo dục chỉ là để thi cử, thì học thêm là điều không tránh khỏi. Nhưng nếu giáo dục là để giúp mỗi người phát triển toàn diện – có nhân cách, có khát vọng và có khả năng học suốt đời – thì cách tiếp cận phải hoàn toàn khác. Khi đó, trường học không chỉ là nơi dạy kiến thức, mà là nơi gieo niềm vui học tập, khơi dậy những câu hỏi lớn và nuôi dưỡng

ước mơ. Học sinh không đến lớp để "được học thêm", mà đến để được trở thành phiên bản tốt nhất của chính mình.

Một xã hội học tập không phải là một xã hội học thêm

Cuộc tranh luận tại nghị trường về dạy thêm, học thêm – nếu chỉ dừng lại ở chuyện nên cấm hay không – thì sẽ trôi qua như bao lần trước. Nhưng nếu chúng ta nhìn từ đó để soi chiếu lại triết lý giáo dục, mô hình vận hành và mục tiêu đào tạo của cả hệ thống, thì đó là một dịp quý giá để cải tổ.

Không ai phủ nhận rằng hiện tại, nhiều học sinh vẫn cần học thêm. Nhưng chúng ta không thể chấp nhận một tương lai nơi học thêm trở thành quy chuẩn – và trường học chính thức chỉ là cái khung hình thức.

Trong thời đại AI, trí tuệ không nằm ở việc học nhiều hơn, mà ở việc học đúng cách và sống có giá trị hơn.

Đã đến lúc giáo dục Việt Nam cần chuyển mình – để không còn loay hoay chữa cháy bằng học thêm, mà kiến tạo một xã hội học tập thực sự, nơi mọi người đều có thể học suốt đời mà không bị đánh đổi tuổi thơ, sức khỏe...

Theo chinhphu.vn